ЮРИДИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-62>

УДК 343.983.22

Андропова А.О.

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України

ЄДИНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ЕКСПЕРТНИХ КАДРІВ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНИ

Анотація. У роботі розглядаються питання підготовки кадрів для судово-експертних установ у нашій державі та в країнах Європи. Реформаційні процеси в світі, як і в нашій державі, торкнулися не тільки економічні сторони співпраці держав, а й питання спільної боротьби зі злочинністю. Ці питання обумовлюють необхідністю освоєння Європейського досвіду підготовки кадрів для експертних установ МВС України та використання спеціальних знань при розкритті та розслідуванні злочинів. Співробітництво у правоохоронній сфері з країнами Європейського Союзу передбачає дотримання міжнародних стандартів ISO / IEC 17025 та керівного документа ІЛАС-G19: 2002 по акредитації судово-експертних лабораторій до норм нашої держави. Розвиток права і правоохоронної системи нашої країни стає неможливим без чіткого уявлення про загальносвітові тенденції і переймання позитивного досвіду країн Європи. Велике значення набуває вивчення зарубіжного досвіду в галузі судово-експертної діяльності на етапі набуття нашим суспільством загальноєвропейських цінностей в сфері навчання та підготовки нових кадрів.

Ключові слова: експертні кадри, система підготовки, експерт, співробітництво, міжнародні стандарти.

Andronova Alina

Kharkov Scientific-Research Expert-Criminalistic Center
of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

UNIFORM SYSTEM OF TRAINING EXPERTS IN THE EU AND UKRAINE

Summary. In the scientific article are considered the issues of training for forensic institutions in our country and in European countries. Reformation processes in the world, as well as in our country, affected not only the economic aspects of cooperation between countries, but also the issue of joint fight against crime. These issues necessitate the development of European experience in training for expert institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the use of special knowledge in the detection and investigation of crimes. Cooperation in law enforcement with the European Union involves compliance with international standards ISO / IEC 17025 and the guiding document ILAC-G19: 2002 on the accreditation of forensic laboratories to the norms of our country. The development of the law and law enforcement system of our country becomes impossible without a clear idea of global trends and the adoption of the positive experience of European countries. Of great importance is the study of foreign experience in the field of forensic science at the stage of acquisition by our society of European values in the field of education and training. The effectiveness of crime detection involves a constant increase in the level of cooperation between law enforcement agencies of Ukraine and EU member states, which becomes impossible without improving the legal framework, forms, methods and techniques of police cooperation, and is directly related to streamlining relations, adapting different systems to each other. and the development of general rules of law. The mutual work of forensic experts and criminologists from different countries has given a powerful impetus to the development and implementation of unified methods and technologies used in the field of forensic science. So, summing up the above, I would like to draw attention to the fact that forensic science is an important tool of justice in all countries of the world. The results of the work of forensic experts very often play a crucial role in litigation. Summing up the overall assessment of this work, I would like to say that I am convinced that our country's acquisition of European values is inevitable, because together we will overcome all obstacles along the way and create a solid foundation for future generations.

Keywords: expert staff, training system, expert, cooperation, international standards.

Постановка проблеми. Судова експертиза є важливим інструментом правосуддя в усіх країнах світу. Результати роботи судових експертів дуже часто відіграють вирішальне значення в судовому процесі. Стрімкий розвиток міжнародного співробітництва країн світу в галузі судової експертизи, викликає необхідність в створенні правових інститутів та єдиних вимог для підготовки експертних кадрів, адже на сьогоднішній день не існує міжнародних правил, які б регулювали відносини в цій галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теперішній час дану тематику спеціфіки підготовки кадрів для судово-експертних підрозділів у своїх роботах підіймали такі ві-

тчизняні та зарубіжні науковці: В.М. Бараняк, С.А. Стрілець, а також Я.І. Мулик, Е.А. Фроличева, О.М. Ключев, Е.Б. Сімакова-Сфремян, Н.І. Клименко, В.Ю. Шепітько. Також на мою думку, дуже важливим є досвід отриманий минулими поколіннями, що стає значним підґрунтям для формування нових ідей щодо цього питання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В даний час, як ніколи гостро стає проблема вдосконалення співпраці України та країн – членів ЄС у сфері судової експертної діяльності в інтересах розслідування злочинів.

Мета статті полягає у тому щоб зосередити увагу міжнародної спільноти на необхідності створення єдиного комплексу заходів з підсилен-

ня співробітництва та обміну новітнім досвідом між спеціалістами країн Європейського Союзу та України.

Комплексний характер мети, та її багатоплановість обумовили вирішення конкретних завдань, серед яких основними є:

- необхідність створення правових інститутів та єдиних вимог для підготовки експертних кадрів;
- підсилення співробітництва між експертними установами України та країн Європейського Союзу та підняття його на більш високий рівень;
- обміну новітнім досвідом між спеціалістами країн Європейського Союзу та України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на дуже складне політичне, економічне, територіальне становище в державі, суспільну напругу, що виникла у зв'язку з цим, і як наслідок високий рівень злочинності та багато інших негативних чинників, розвиток нашої країни в напрямку набуття європейських цінностей значно ускладнений. В свою чергу органи правопорядку та правосуддя нашої держави повинні як ніколи зосередити свої зусилля на боротьбі зі злочинністю та стабілізацією політичної ситуації в нашій країні, і система судових експертів України відіграє не останню роль у цій боротьбі. Судова експертиза є важливим інструментом правосуддя в усіх країнах світу. Результати роботи судових експертів дуже часто відіграють вирішальне значення в судовому процесі.

І в даний час, як ніколи гостро стає проблема вдосконалення співпраці України та країн – членів ЄС у сфері судової експертної діяльності в інтересах розслідування злочинів.

Ефективність розкриття злочинів, передбачає постійне підвищення рівня взаємодії правоохоронних органів України та країн – членів Європейського Союзу, що стає неможливим без вдосконалення законодавчої бази, форм, способів і методів взаємодії підрозділів поліції, і безпосередньо пов'язана з упорядкуванням взаємовідносин, пристосуванням різних систем одна до одної і розробці загальних норм права. Взаємна праця судових експертів і криміналістів різних країн дала потужний стимул до розробки і впровадження уніфікованих методів і технологій, що використовуються в сфері судово-експертної діяльності.

У зв'язку з цим особливої актуальності набули питання взаємодії судово-експертних служб України та країн – членів ЄС, оскільки ефективність розслідування у кримінальних справах часто залежить від їх співпраці. Так, в Україні 71.3% доказів відносно злочинів, що розслідують органи внутрішніх справ нашої держави, вносять діяльність експертно-криміналістичних установ.

Удосконалення правового регулювання міжнародної співпраці в сфері кримінального судочинства є найважливішим напрямком законотворчої діяльності.

У Кримінальному процесуальному законодавстві України знайшли своє відображення норми, що регламентують міжнародне співробітництво в сфері кримінального судочинства. Однак є і невирішені проблеми, зокрема, недостатньо уваги приділено правовому регулюванню взаємодії компетентних органів і установ іноземних держав при проведенні судових експертиз та інших спеціальних досліджень, незважаючи на те, що

в сучасних умовах використання наукових знань і технологій при розкритті та розслідуванні злочинів стає все більш актуальним.

Розвиток вітчизняного права і правоохоронної системи неможливо без чіткого уявлення про загальносвітові тенденції і осмислення позитивного досвіду, накопиченого в інших країнах. Тому велике значення набуває вивчення закордонного досвіду в області правових, кримінально-процесуальних, криміналістичних основ діяльності судово-експертних установ країн – членів ЄС, так як саме ці суб'єкти виконують основну функцію щодо вдосконалення науково-технічної складової процесу розкриття і розслідування злочинів.

Відповідно до законодавства України, а саме Закону України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 р. № 4038-XII законодавець надає нам наступне поняття судової експертизи: «Судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду». А відповідно до статті 10, цього ж закону, визначені особи, які можуть бути судовими експертами, а саме: «Судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань».

Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності.

До проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому цим Законом» [1].

В свою чергу, відповідно до звіту «СЕРЕJ» (Європейська комісія з ефективності правосуддя видання 2014 року (дані 2012 року): ефективність і якість системи правосуддя нам надається наступне поняття судового експерта: «судовий експерт – фахівець, сертифікований або акредитований судом або іншим органом, щоб надавати свої знання і досвід в судовому порядку».

Також відповідно до цього ж звіту, не існує ніякого консенсусу, а також ніяких Європейських стандартів щодо того, ким є судовий експерт. В 1959 році Європейська конвенція про взаємну допомогу в кримінальних питаннях розглядала такі питання, як судові доручення для вивчення експертів, виклик експертів, але ця частина документа є короткою і обмежується кримінальними справами. Це питання розглядалося в рамках робочої групи «СЕРЕJ» з питань якості здійснення правосуддя (СЕРЕJ-GT-QUAL). Дослідження визначило судову експертизу як «слідчу міру, закріплену за фахівцем судом, прокуратурою або органом судової влади, або з їх схвалення, з метою сприяти судовому врегулюванню ни-

нішніх або майбутніх судових розглядів шляхом знаходження технічних або фактичних доказів. Судовий експерт є фахівцем (лікарем, фахівцем інженерно-технічного складу, архітектором, фахівцем медичної лабораторії і т.д.), призначеним суддею для проведення такої слідчої заходи» [2].

У країнах – членах Ради Європи існують різні типи судових експертів, зокрема:

1. **Технічні експерти** – надають суду свої наукові і технічні знання з питань факту.

2. **Експерти** – які запитуються сторонами для надання свого досвіду для обґрунтування аргументів, головним чином в системах загального права.

3. **Правові експерти** – які можуть надавати консультацію судді по конкретним правовим питанням або які запитуються для надання допомоги судді при підготовці судової роботи (вони не беруть участі у вирішенні).

У більшості держав існує, принаймні, 2 типи судових експертів: технічні експерти і експерти.

Технічна експертиза є формою експертизи, яка використовується в найбільшому числі європейських держав – 44 держави. Тільки 2 держави не використовують цей тип експертизи: Великобританія – Північна Ірландія і Великобританія – Шотландія. Експерти – 32 держави надають тип експертизи, який є більш розвиненим в системах загального права і в Північній Європі. Правова експертиза – використовується в у десяти державах, а саме: Естонії, Німеччині, Греції, Ірландії, на Мальті, в Нідерландах, Норвегії, Польщі, Російській Федерації, Туреччині.

В Ірландії сторони у справі користуються послугами експертів і технічних експертів. Судова служба надає юридичних дослідників і судових помічників («судових співробітників») для надання допомоги судді при дослідженні закону, який може йому знадобитися для застосування в ухваленні рішення.

У Румунії, щодо судової технічної експертизи, затвердженої судом, експерти, обрані сторонами і схвалені судом, можуть бути присутніми в якості радників сторін (експертів), якщо законом не передбачено інакше. У цьому випадку ці експерти можуть формувати питання і зауваження і, при необхідності, підготувати окремий звіт за даним питанням за умови наявності компетентності. Положення, що стосуються участі експерта, обраного сторонами (експертів) для проведення судової технічної експертизи, існували в колишніх цивільних процесуальних правилах (застосовних в 2012 році).

У правовій системі Словаччини використовує термін «експерт» без будь-якого прикметника, та відносить його до суду. Міністерство юстиції Словацької Республіки публікує список експертів на своєму веб-сайті. Суд або інший державний орган може вибрати експерта зі списку та доручити йому представити технічний звіт. Так само будь-яка фізична або юридична особа може також залучити експерта для надання експертної допомоги.

У Великобританії (Англія і Уельс) експертами є особи, які залучаються сторонами для надання свого досвіду при обґрунтуванні аргументів. Технічними експертами є особи, які надають суду свої наукові і технічні знання з питань факту. Суди можуть при певних обставинах співпрацювати з судовим радником (раніше відомим як консультант суду (*amicus curiae*), який представ-

ляє аргументи щодо характеру і змісту правових передумов і питань у конкретній справі.

Тридцять дев'ять держав вказали на наявність процесуальних положень, що регулюють компетентність судових експертів в ході розгляду. Часто ці вимоги передбачені законом (Албанія, Грузія, Німеччина, Ісландія, Литва, Чорногорія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Румунія, Іспанія, Македонія, Туреччина).

Також у більшості країн, передбачені правові положення, які визначають обмеження часу для виконання своєї місії експертом і представлення свого звіту (Албанія, Австрія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Фінляндія, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Люксембург, Монако, Чорногорія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Сербія, Словенія, Іспанія, Туреччина, Великобританія (Англія і Уельс)).

Проте, це стосується не всіх країн, наприклад, в Словаччині закон не передбачає обмежений період часу для надання експертизи. Суддя призначає експерту належний термін в своєму рішенні. В Російській Федерації терміни для експертизи встановлюються суддями, а обов'язкові положення в законодавстві в цьому відношенні відсутні. В Україні також немає обов'язкових положень з цього питання.

Поняття строку виконання експертизи судовим експертом, у правовому полі Європи, є більш-менш гнучким. Існує три основні варіанти:

– термін може встановлюватися законом з максимальним порогом: в Албанії, якщо існує велика кількість фактів і експерт не може відповісти відразу, орган влади, який здійснює розгляд, дає йому період часу, що не перевищує 16 днів. У разі якщо йому необхідно виконати деякі дуже складні перевірки, цей термін може бути продовжений понад одного разу на строк не більше тридцяти днів, але в будь-якому випадку він не може перевищувати шести місяців; в Італії максимальний термін – 60 днів; в Португалії – 30 днів, в Туреччині – від 3 до 6 місяців;

– суддею може бути встановлена максимальна відстрочка, як, наприклад, в Російській Федерації, Сербії, Словаччині, Великобританії (Англія і Уельс);

– термін може бути результатом угоди, що допускається згідно із законом, як це відбувається в Нідерландах, де комісар і експерт узгоджують терміни.

Недотримання терміну може мати фінансові наслідки для експертів: в Чорногорії, якщо експерт не надасть свої висновки протягом даного терміну, він може каратися штрафом в розмірі до 500 євро; в Словенії існують санкції щодо судового експерта, який не надасть свого технічного звіту в терміни, встановлені судом, його винагорода зменшується на 1% за кожен день прострочення, аж до 50 відсотків, за винятком випадку, якщо судовий експерт доведе, що затримка була обумовлена законними і обґрунтованими причинами [2].

Європейська система якості ISO/IEC 17025.

У зв'язку з інтеграцією України в правовий простір європейського співтовариства, а також підвищенням активності всіх суб'єктів судочинства по використанню спеціальних знань в міжнародних судах, однією з першочергових задач зазначеної діяльності лежить в області контр-

олю якості виробництва судових експертиз. Так, наприклад, акредитація більшості зарубіжних судово-експертних установ проводиться за стандартом ISO/IEC 17025 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних і калібрувальних лабораторій» (з урахуванням вимог документа ILAC: G19 ILAC ILACG19: 2002 «Guidelines for Forensic Science Laboratories») [3].

В Україні для застосування цього стандарту до акредитації судово-експертних лабораторій прийнятий національний стандарт ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (ISO/IEC 17025:2005, IDT)». Головною метою застосування даного стандарту є всебічне забезпечення високої якості судово-експертної діяльності в Україні, на основі акредитації, на відповідність міжнародним стандартам [4].

Оскільки ці стандарти акумулюють в собі міжнародний досвід експертних, криміналістичних та інших науково-технічних досліджень, акредитація повинна:

- підвищити науково-технічний рівень діяльності судово-експертних лабораторій і достовірності судово-експертних висновків;
- підвищити об'єктивність оцінки діяльності лабораторій і оцінку висновків експерта як доказів у суді;
- забезпечити можливість використання висновків державних експертів в європейських і міжнародних судах.

Використання зарубіжного досвіду в області акредитації та впровадження міжнародних стандартів якості дозволять використовувати висновки експерта, як докази в досудовому і судовому провадженні, як в нашій країні, так і за її межами.

Питання інтеграції європейської мережі експертних установ є дуже важливим і актуальним. Сьогодні, більшість судово-експертних установ України концентрують свою увагу на досвіді і практиці найбільш відомих судово-експертних інституцій Європи.

Національна судова експертиза не може існувати тільки в межах окремої держави. Вона не буде ефективно виконувати свої функції забезпечення правоохоронної діяльності поза інтеграцією з міжнародним співтовариством. Тому необхідна інтеграція експертних можливостей і ресурсів, обмін досвідом роботи, облік сучасних досягнень науки і техніки, виключення дублювання науково-методичного забезпечення, регіональний розподіл завдань між судово-експертними установами, створення профільних експертних напрямів.

Судово-експертна діяльність держави повинна відповідати національним принципам і міжнародним правовим і професійним стандартам. Висновки, складені експертами однієї держави, повинні мати силу доказу для судів іншої держави. Експертам різних країн не можна бути ізольованими один від одного, та від правоохоронних систем цих держав, вони повинні стати повноправними суб'єктами міжнародних правоохоронних відносин, разом реалізовувати потенціал національної судової експертизи, науки і техніки [6].

Відбір та підготовка експертних кадрів.

Отже переходячи до питання підготовки кадрів для судово-експертних установ треба зазначити, що за умови сучасних тенденцій розвитку нашої

країни мова повинна йти не лише про поліпшення матеріально-технічної бази навчальних закладів, а необхідності використання сучасних інтерактивних форм, методів і методик навчання.

На мою думку, для сучасного етапу розвитку експертної системи нашої країни, і для більш ефективної підготовки нових кадрів, найбільш актуальною моделлю освіти є – Європейська модель.

Але треба зважати на те, що для досягнення високого рівня підготовки новітніх кадрів у країнах Європи проводилися реформи, і не лише у сфері освіти, а одночасно в усіх сферах життя. Тільки проведення успішних реформ країною в усіх сферах життя ставали основою для підвищення рівня побутової свідомості громадян, що в свою чергу знаходить своє відображення у підвищенні бажання навчатися і навчати.

Отже, для підготовки експертних кадрів, навчальними закладами країн Європи були розроблені як загальні, так і окремі критерії відбору кандидатів. Розробка критеріїв втілила все краще, взятє з діяльності різних європейських країн-реформаторів в галузі судово-експертної діяльності.

Аналіз проведених освітніх реформ дає нам зрозуміти, що для підготовки експертів достатнім є отримання ступеня бакалавра в галузі природничих наук. Саме такій освіті було віддано перевагу в Європейських країнах. Це означає, що спочатку необхідно отримати ступінь бакалавра, а потім додаткову освіту в магістратурі [7].

Відбір, діагностування та набір кандидатів на навчання проходить на конкурсній основі і є, як вже було сказано, важливою частиною освітньої програми підготовки. Відбір проводиться з професійною обачністю і обережністю, адже від майбутнього експерта потрібні не тільки знання і навички, а й виняткові здібності в даній галузі.

Відбір кандидатів на навчання починається з проведення різних тестувань, співбесід і тренінгів за допомогою спеціальних програм. Тести, як і співбесіда, обмежені в часі. За основу бралися тести, підготовлені і випробувані в різних країнах Європейського союзу. Ці тести та програма відбору кандидатів, створювалися на конкурсній основі, в їх підготовці брали участь різні навчальні заклади та асоціації судових експертів.

Для наочності розглянемо програму підготовки експертів в області дактилоскопії.

Програма складається з окремих частин (модулів). В свою чергу, кожен модуль має окрему детальну оформлену документацію та список необхідної літератури. По завершенню кожного етапу модуля слухач зобов'язаний виконати підсумковий звіт. Така типова освітня програма розрахована на двадцять місяців. Вона включає 120 так званих європейських кредитів, для оцінки всього освітнього процесу студента. Кредитно-модульна система є Європейським критерієм оцінки якості знань студента з дисциплін. Іншими словами, це так звана модульно-рейтингова технологія, спрямована на «академічну мобільність студента» (ECTS). Система спрямована на зменшення суб'єктивізму при оцінці знань. Весь курс навчання закінчується написанням дипломної роботи і складанням іспитів. Після цього відділ управління та якості освіти оцінює роботу стажерів і вирішує питання про присудження статусу експерта з видачею відповідного

сертифіката, або направляє його на додаткову підготовку. Експерт отримує ступінь магістра і сертифікат судового експерта.

Програма підготовки експертів не забороняє навчання у співпраці з вищими навчальними закладами тієї чи іншої країни. Навчання також передбачає обов'язкове написання наукових доповідей, в тому числі в рекомендованих виданнях. Становлення майбутнього експерта вимагає його членства в науковому товаристві судових експертів, а це неможливо без публікацій і винаходів.

Щодо підготовки експертних кадрів нашої держави звернемося до нормотворчих документів, а саме закону України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ в якому у статті 21 «Кадрове забезпечення» зазначено, що підготовка фахівців для державних спеціалізованих установ, що проводять судові експертизи, здійснюється вищими навчальними закладами. Але після отримання освіти у спеціалізованому вищому навчальному закладі, після складання державних випускних іспитів особа не отримує сертифікат судового експерта. Адже даний сертифікат відповідно до «Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та атестацію судових експертів Експертної служби МВС» видає Експертно-кваліфікаційна комісія, яка є колегіальним органом МВС з атестації працівників Експертної служби. І до повноважень якої входить:

- 1) присвоєння або підтвердження кваліфікації судового експерта;
- 2) припинення діяльності як судового експерта;
- 3) присвоєння чи позбавлення кваліфікаційного класу судового експерта;
- 4) дисциплінарну відповідальність судового експерта.

Експертно-кваліфікаційна комісія розглядає питання щодо допуску працівника до кваліфікаційного іспиту на підставі вивчення таких матеріалів:

- 1) подання-характеристики працівника, складеного та підписаного директором ДНДЕКЦ (НДЕКЦ);

- 2) копії першої сторінки паспорта;

- 3) засвідчених у встановленому порядку копій наказу (або витягу з наказу) про призначення судового експерта на посаду в ДНДЕКЦ (НДЕКЦ), дипломів про здобуття працівником вищої освіти;

- 4) документів, що свідчать про проходження навчання за програмою підготовки судового експерта, яка затверджується головою Експертно-кваліфікаційної комісії та схвалюється науковою радою, а саме:

- план підготовки, який розробляється керівником підготовки, доводиться до працівника під підпис та розрахований на строк, необхідний для виконання в повному обсязі програми підготовки судового експерта з урахуванням наявних у працівника присвоєної раніше кваліфікації судового експерта, рівня його юридичної та спеціальної підготовки, навичок роботи з програмно-апаратним забезпеченням, необхідних для проведення досліджень з обраної експертної спеціальності та оформлення висновків експерта, але не перевищує 6 місяців;

- звіт працівника про результати виконання плану підготовки;

- висновок керівника підготовки за її результатами.

Зазначені документи затверджуються директором ДНДЕКЦ (НДЕКЦ), у якому проводиться підготовка працівника;

- 5) засвідченої в установленому порядку копії додатка до диплома про закінчення вищого навчального закладу (для випускників факультетів підготовки судових експертів та експертів-криміналістів вищих навчальних закладів МВС замість документів, зазначених у підпункті 4 цього пункту);

- 6) не менше трьох навчальних висновків експерта з кожного виду судової експертизи (експертної(их) спеціальності(ей)), з якого розглядатиметься питання про присвоєння працівникові кваліфікації судового експерта;

- 7) відгуку на навчальні висновки експерта з кожного виду судової експертизи (експертної(их) спеціальності(ей)), з якого розглядатиметься питання про присвоєння працівникові кваліфікації судового експерта, складені судовими експертами, що не брали участі в навчанні [8].

Отже основною відмінністю підготовки кадрів для судово-експертних установ є те, що кандидати на посаду судового експерта в нашій країні не проходять спеціалізований відбір, у вигляді тестувань, співбесід і тренінгів, що на мою думку суттєво знижує рівень конкуренції при відборі на посаду. На мій погляд, ДНДЕКЦ, як члену Європейської мережі криміналістичних наукових установ, терміново необхідно розробити систему критеріїв відбору кандидатів на посади судових експертів. Вона повинна обов'язково включати перевірку загальноосвітнього рівня кандидата, а також рівня юридичних знань.

Що стосується випускників вищих спеціалізованих навчальних закладів, що здійснюють підготовку судових експертів, на мою думку, було б раціонально (в тому числі для економії державних коштів, прискорення підготовки судових експертів) при закінченні такого навчального закладу Експертно-кваліфікаційній комісії приймати іспит та розглядати питання про присвоєння кваліфікації судового експерта після закінчення курсу навчання слухачем, а не після призначення його на посаду.

Слід звернути увагу на ще один аспект – це підготовка слухачів вищих спеціалізованих навчальних закладів за програмою за кількома напрямками. Наприклад: дактилоскопічна, трасологічна, балістична, портретна, почеркознавча експертизи, техніко-криміналістична експертиза документів, експертиза холодної зброї. Підготовка судових-експертів по декількох напрямках є поверхневою, малопродуктивною та неефективною. Слухачі за період навчання, оскільки об'єм програми дуже великий, не в змозі глибоко та якісно освоїти, як теоретичні положення, так і практичні навички за великою кількістю напрямків.

Європейська практика вже давно йде шляхом уніфікації, вузької спеціалізації спеціалістів. В ході реформування системи спеціалізованої освіти за спеціальністю «судова експертиза» необхідно на певному етапі підготовки виділити напрямки вузької спеціалізації. Слухач, в процесі навчання, після отримання базових знань обирає вузьку спеціалізацію (наприклад: судова балістика) і досконально вивчає цей напрямок, в тому числі отримує практичні навички. За нашим гли-

боким переконанням тільки в цьому випадку випускник має змогу стати кваліфікованим фахівцем у своїй області експертної практики.

Висновки і пропозиції. Отже підводячи підсумки під зазначеним вище, хотілося б звернути увагу на те, що судова експертиза є важливим інструментом правосуддя в усіх країнах світу. Результати роботи судових експертів дуже часто відіграють вирішальне значення в судовому процесі.

Але досі не існує ніякого консенсусу, а також ніяких Європейських стандартів щодо питання визначення, ким є судовий експерт. Однак у країнах – членах Ради Європи виділяють 3 типи судових експертів, зокрема:

1. Технічні експерти.
2. Експерти.
3. Правові експерти.

Судово-експертна діяльність нашої держави повинна відповідати національним принципам і міжнародним правовим і професійним стандартам. Щоб забезпечується прийняттям новітніх нормативних документів, проведенням реформ у всіх сферах життя, прийняттям Європейських систем якості таких як, ISO/IEC 17025, та створення на її основі ДСТУ ISO/IEC 17025:2006, що

гарантує всебічне забезпечення високої якості судово-експертної діяльності в Україні.

Щодо питання підготовки кадрів для судово-експертних установ треба зазначити, що за умови сучасних тенденцій розвитку нашої країни мова повинна йти не лише про поліпшення матеріально-технічної бази навчальних закладів, а необхідності використання сучасних інтерактивних форм і методів і методик навчання. А кандидат повинен проходити спеціалізований відбір, у вигляді тестувань, співбесід і тренінгів, що на мою думку суттєво підвищить рівень конкуренції при відборі нових кадрів.

Також на мою думку, підготовка експертів по декількох напрямках, під час їх навчання, є мало продуктивна і неефективна, було б краще, на якомусь з етапів підготовки виділити напрямки вузької спеціалізації.

Підводячи підсумок під загальною оцінкою даної роботи хотілося б зазначити, що я впевнена, що набуття нашою країною європейських цінностей є неминучим, адже склавши разом зусилля усього нашого народу ми подолаємо усі перепони на шляху та створимо міцний фундамент для майбутніх поколінь.

Список літератури:

1. Про судову експертизу : Закон України станом на 10 жовтня 2017 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
2. СЕРЕЖ. Европейская комиссия по эффективности правосудия. Отчет «Судебные системы Европы – издание 2014 г. (данные 2012 г.): эффективность и качество системы правосудия». URL: http://www.coe.int/T/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Rapport_2014_ru.pdf
3. ISO/IEC 17025 General requirements for the competence of testing and calibration laboratories. Geneva : ISO Committee on conformity assessment, 2005.
4. ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (ISO/IEC 17025:2005, IDT). Київ : Держспоживстандарт України, 2007.
5. Интеграция европейской сети судебно-экспертных учреждений. URL: <http://sudexpert.com.ua/интеграция-европейской-сети-судебно/>
6. Фроличева Е.А. Организация производства судебной экспертизы в Шведской государственной Лаборатории СЭ : *Материалы международной конференции молодых ученых*. Москва, 2010. С. 45–48.
7. Фроличева Е.А. Международное сотрудничество в сфере судебной экспертизы : *Материалы III международной научно-практической конференции «Теория и практика судебной экспертизы в современных условиях»*. Москва, 2011. С. 310–312.
8. Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та атестацію судових експертів станом на 10 жовтня 2017 р. МВС України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0275-17>

References:

1. Pro sudovu ekspertyzu: Zakon Ukrayiny stanom na 10 zhovtnya 2017 r. / Verkhovna Rada Ukrayiny [On forensic examination Law of Ukraine as of October 10, 2017]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
2. СЕРЕЖ. Yevropeyskaya komissiya po effektivnosti pravosudiya. Otchet «Sudebnyye sistemy Yevropy – izdaniye 2014 (dannyye 2012 g.): effektivnost' i kachestvo sistemy pravosudiya» [European Commission for the Efficiency of Justice. Report “Judicial Systems in Europe – 2014 Edition (2012 data): Effectiveness and quality of the justice system”]. Available at: http://www.coe.int/T/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Rapport_2014_ru.pdf
3. ISO/IEC 17025 General requirements for the competence of testing and calibration laboratories. Geneva: ISO Committee on conformity assessment, 2005.
4. DSTU ISO/IEC 17025:2006 Zahal'ni vymoh do kompetentnosti vyprobuval'nykh ta kalibruval'nykh laboratoriy [General requirements for the competence of testing and calibration laboratories] (ISO/IEC 17025:2005, IDT). Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrayiny, 2007.
5. Integration of the European network of forensic institutions. Available at: <http://sudexpert.com.ua/интеграция-европейской-сети-судебно/>
6. Frolicheva E.A. (2010) Organizatsiya proizvodstva sudebnoy ekspertizy v Shvedskoy gosudarstvennoy Laboratorii SE [Organization of the production of forensic examination in the Swedish State Laboratory of SE]: *Materialy mezhdunarodnoy konferentsii molodykh uchenykh*. Moscow.
7. Frolicheva E.A. (2011) Mezhdunarodnoye sotrudnichestvo v sfere sudebnoy ekspertizy [International cooperation in the field of forensic examination]: *Materialy III mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii "Teoriya i praktika sudebnoy ekspertizy v sovremennykh usloviyakh"*. Moscow.
8. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Ekspertno-kvalifikatsiyu komisiyu MVS ta atestatsiyu sudovykh ekspertiv za stanom na 10 zhovtnya 2017 r. / MVS Ukrayiny [About the consolidated Regulations about the Expert-Qualification Committee of the MVS and the attestation of court experts behind the camp for 10.10.2017/ MVS of Ukraine]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0275-17>